

Prof. dr hab. Mariola Łaguna
Instytut Psychologii
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Recenzja pracy doktorskiej mgr. Wojciecha Waleriańczyka „Perfekcjonizm a wybrane aspekty funkcjonowania afektywno-motywacyjnego oraz poziom wykonania w sporcie” napisanej pod kierunkiem dr. hab. Macieja Stolarskiego, prof. UW na Wydziale Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego

Rozprawa doktorska mgr. Wojciecha Waleriańczyka dotyczy interesującego zagadnienia roli perfekcjonizmu w funkcjonowaniu sportowców. Ma ona formę spójnego tematycznie zbioru czterech artykułów opublikowanych w liczących się międzynarodowych czasopismach naukowych, indeksowanych w bazie Web of Science: *Personality and Individual Differences* (2 artykuły), *Psychology of Sport and Exercise* oraz *Journal of Sports Science & Medicine*. Artykuły zostały przygotowane wraz z Promotorem (artykuły 1 i 4), a także z Geraldem Matthewsem (artykuł 2) lub Andrew P. Hillem (artykuł 3), naukowcami o międzynarodowej renomie. Jednocześnie wkład Doktoranta, zgodnie z dołączonymi oświadczeniami współautorów, jest wiodący we wszystkich tekstach, jest on także wymieniany jako pierwszy autor każdego z tych artykułów. Wskazuje to na umiejętność współpracy oraz nawiązywania owocnych kontaktów naukowych na poziomie międzynarodowym. Artykuły zostały spięte w spójną całość tekstem wprowadzającym, w którym Autor zaprezentował cele całego projektu badawczego, jego ogólne podstawy teoretyczne, przedstawił także podsumowanie uzyskanych wyników oraz ich ogólną dyskusję.

Zaprezentowany w artykułach cykl pięciu badań empirycznych (artykuł 1 prezentuje dwa badania) tworzy spójną tematycznie całość. W badaniach tych podjęto analizę powiązań dwóch wymiarów perfekcjonizmu, perfekcjonistycznych dążeń oraz perfekcjonistycznych obaw, z wynikiem osiąganym podczas zawodów sportowych, nastrojem odczuwanym w ciągu kilku dni po starcie w zawodach oraz zaangażowaniem i wypaleniem sportowym.

Od strony teoretycznej inspiracją dla tego cyklu badań była relatywnie prosta klasyfikacja typów/wymiarów perfekcjonizmu zaproponowana przez Gaudreau i Thompsona, nazywana modelem 2 x 2, oraz wyprowadzone z niej przez autorów modelu hipotezy

dotyczące adaptacyjności/dezadaptacyjności funkcjonowania. Doktorant wykazał, że model ten, pomimo pewnych niejasności zawartych w proponowanych hipotezach (np. sprzeczne ze sobą przewidywania zawarte w hipotezach 1a, 1b i 1c, przy tym trudne do jednoznacznego potwierdzenia lub sfalsyfikowania empirycznego), może być płodny poznawczo w wyjaśnianiu funkcjonowania sportowców. Przeprowadzone badania są także jedną z nielicznych weryfikacji tego modelu w kontekście aktywności sportowej. Pewien niedosyt może budzić brak krytycznej refleksji nad ograniczeniami testowanego modelu teoretycznego, samego ujęcia problemu, a nie wynikających z niego badań empirycznych. Zachęcam do takiej refleksji w przyszłości.

Nie analizując odrębnie każdego z artykułów wskażę ich charakterystyczne cechy w warstwie teoretycznej i metodologicznej. Od strony teoretycznej badania odwołują się do modelu 2 x 2 perfekcjonizmu, przynosząc jego weryfikację w odniesieniu do kilku aspektów funkcjonowania sportowców, w tym osiągniętych przez nich wyników w zawodach. Wprowadzenia teoretyczne do wszystkich artykułów zawierają bardzo klarowne przedstawienie tego modelu, charakterystykę analizowanych zmiennych, a przede wszystkim precyzyjne wskazanie luki w dotychczasowej wiedzy, którą ma wypełnić dane badanie. Doktorant potrafił także nawiązać do swoich własnych badań, wskazując ich logiczne powiązania bądź to jako zapowiedź potrzeby dalszych badań, bądź jako wskazanie na kontynuowanie wątku podjętego we wcześniejszych publikacjach. Dowodzi to spójności całego projektu badawczego, tworzącego uporządkowany proces poszukiwań. Pewną wątpliwość budzi sposób ujmowania perfekcjonizmu – raz jako specyficznej dla danej dziedziny dyspozycji (np. artykuł 2), innym razem jako uogólnionej cechy osobowości (np. artykuł 3). Warto przemyśleć tę kwestię i konsekwentnie posługiwać się jednym ujęciem w dalszych publikacjach. Z perspektywy psychologii osobowości to rozróżnienie ma istotne konsekwencje.

Od strony metodologicznej w czterech badaniach zastosowano powtarzający się schemat korelacyjny wraz powtarzającym się schematem analitycznym, uwzględniającym analizę regresji z testowaniem efektów moderowania. Podejście takie, mimo wrażenia powtarzalności, jest jednak dobrze dostosowane do testowania hipotez wynikających z przyjętego modelu teoretycznego. Jednocześnie badanie opisane w artykule 4 ma odmienny schemat, przynosząc wyniki dwukrotnego pomiaru zmiennych w odstępie pięciu miesięcy. Pozwoliło ono nie tylko na analizę prostych i interakcyjnych powiązań między zmiennymi, ale także na analizę roli wymiarów perfekcjonizmu w wyjaśnianiu zmian w poziomie

zaangażowania i wypalenia u sportowców. Zdecydowanie doceniam realizację tego znacznie bardziej wymagającego badania, wskazującego na rozwój naukowy doktoranta.

Raportowanie metody przeprowadzonych badań jest w artykułach bardzo precyzyjne. Wyraźnie zaznaczono, w którym przypadku analizowana próba zachodzi na próbę analizowaną w innym badaniu (w artykule 3 analizie poddano dane z pierwszego pomiaru, podczas gdy w artykule 4 z dwóch kolejnych pomiarów w ramach tego samego badania). Uczestnikami trzech badań byli biegacze, uczestnikami pozostałych sportowcy uprawiający różne dyscypliny, co zwiększa możliwość uogólniania uzyskanych wyników. We wszystkich publikacjach zwraca uwagę bardzo precyzyjne raportowanie sposobu postępowania z brakami danych oraz z przypadkami odstającymi. W większości publikacji wyliczona została także moc statystyczna, jedynie w artykule 1 brak tej informacji, a w opisanym w nim badaniu 2 ta moc jest relatywnie niska (115 osób przy 13 predyktorach w równaniu regresji, wliczając interakcje). W pozostałych publikacjach Autorzy przywiązują jednak dużą wagę do precyzyjnego wyliczenia mocy statystycznej, co wskazuje także na rozwój naukowy Doktoranta w tym zakresie. Choć wiele zmiennych mierzonych było za pomocą samoopisu, co nie dziwi w przypadku pomiaru perfekcjonizmu, to w niektórych badaniach uwzględniony został także obiektywny wynik w biegu, pomiar czasu uzyskanego przez danego sportowca. Należy to szczególnie docenić, gdyż taki plan badawczy pozwala testować przewidywania wynikające z teorii w realnej sytuacji współzawodnictwa sportowego, w odniesieniu do faktycznie uzyskiwanych rezultatów, nie deklaracji na temat wykonania sportowego. Wykorzystane narzędzia badawcze są dobrze dobrane i starannie opisane, testowana jest także ich rzetelność, z wykorzystaniem wskaźników alfa Cronbacha lub omega McDonalda, nie tak bardzo jeszcze popularnego w badaniach, a wartościowego oszacowania rzetelności. Pewną niekonsekwencją jest raportowanie wyników confirmacyjnej analizy czynnikowej dla jednej tylko metody pomiarowej, a nie dla wszystkich narzędzi stosowanych w badaniu (w artykule 2 testowano w ten sposób trafność PSQ, ale nie UMACL). Należy jednak zdecydowanie docenić fakt, że Doktorant jest autorem lub współautorem polskich adaptacji narzędzi z obszaru psychologii sportu wykorzystanych w tych badaniach. Jedno z nich zostało już opublikowane, pozostałe warto także przygotować do druku i udostępnić innym użytkownikom.

Jeśli chodzi o operacjonalizację zmiennych i sposób postępowania z danymi chcę zwrócić szczególną uwagę na bardzo pomysłowo zaprojektowany wskaźnik rozbieżności między wynikiem otrzymanym a wynikiem oczekiwanym, nazwany Conversion Rate (artykuł 2). Wyrażona w procentach proporcja między tymi dwoma wynikami stanowi interesujące

rozwiązanie poważnego problemu, jaki napotykają psychologowie sportu chcący uwzględnić w analizach nie tylko uzyskiwane rezultaty sportowe, ale także poziom realizacji stawianych sobie przez zawodników celów sportowych. Rozwiązanie to stanowi istotny wkład do metodologii badań w obszarze psychologii sportu.

Wyniki wszystkich badań są bardzo starannie opisane. Nie tylko zastosowano adekwatne do testowania stawianych hipotez narzędzia analityczne, ale także bardzo dokładnie opisano proces budowania kolejnych modeli regresji oraz tworzenia składników interakcyjnych. Wyniki analiz są poprawnie zinterpretowane, zilustrowane za pomocą zaawansowanych wykresów, co ma niebagatelne znaczenie w przypadku interpretowania interakcji trzeciego stopnia, z którym Doktorant bardzo dobrze sobie poradził. Zwraca także uwagę dbałość o kontrolowanie dodatkowych zmiennych, które mogły mieć wpływ na uzyskane wyniki. W analizach kontrolowano wiek i płeć, a czasem także inne zmienne, w tym pomiary początkowe zmiennych w przypadku analizy danych z dwukrotnego pomiaru. Wskazuje to na dużą dbałość o precyzję i wiarygodność uzyskiwanych wyników.

Dyskusja rezultatów kolejnych badań wskazuje na dużą świadomość ich ograniczeń. Doktorant ma zwłaszcza świadomość konsekwencji zastosowania istniejących narzędzi do pomiaru perfekcjonizmu. Wprawdzie artykuł 3, który poświęcono temu zagadnieniu, jest w mojej ocenie mało konkluzyjny, nie przynosi klarownych rekomendacji dla przyszłych badań, to jednak wykazał, że obraz analizowanego zjawiska może być inny w zależności od sposobu pomiaru zmiennych. W konsekwencji w kolejnym badaniu wykorzystano zagregowane wyniki z dwóch narzędzi pomiarowych, co stanowi także pewne novum w analizie perfekcjonizmu.

Sam fakt, że cały cykl artykułów został opublikowany (co najmniej w wersji *on-line first*) świadczy o dobrym zorganizowaniu i solidnym tempie pracy naukowej, a przede wszystkim o wysokich kompetencjach naukowych Doktoranta. Potrafił w relatywnie krótkim czasie nie tylko zaprojektować i zrealizować badania, ale także poradził sobie z wymagającym procesem przygotowywania publikacji, odpowiadania na recenzje i finalnego redagowania tekstu.

Recenzowany cykl publikacji wniósł znaczący wkład do psychologii sportu, przynosząc nowe ustalenie w obszarze badań nad perfekcjonizmem. Konsekwencje uzyskanych wyników dla rozwoju teorii zostały w tekstach wyraźnie wskazane. Konsekwencje aplikacyjne dla praktyki psychologii sportu zostały ogólnie zarysowane, czekają jednak na dalsze rozwinięcie, które warto podjąć np. w przyszłych publikacjach popularyzujących poczynione ustalenia badawcze. W przypadku, gdyby te publikacje były

przygotowywane w języku polskim, warto zwrócić uwagę na poprawność używanej polskiej terminologii, zwłaszcza nazw zmiennych, które nie zawsze mają dobrą tradycję tłumaczenia. Tak jest np. w przypadku nazw wymiarów zaangażowania, dla których proponowane jest posługiwanie się terminami wigor, oddanie i zaabsorbowanie (zamiast dedykacja i absorpcja używanych we wprowadzeniu do cyklu artykułów przygotowanym w języku polskim). Dbłość o polską terminologię używaną w psychologii jest ważna zwłaszcza wobec faktu, że większość publikacji naukowych powstaje aktualnie w języku angielskim.

Podsumowując, oceniam bardzo pozytywnie recenzowaną rozprawę doktorską. Autor podjął interesujący problem, przeprowadził szeroki i spójny program badań empirycznych, dobrze poradził sobie z opracowaniem oraz interpretacją ich wyników. Zrealizowany projekt badawczy dowodzi kompetencji naukowych Doktoranta, wskazuje na umiejętność projektowania badań, analizy ich wyników, poprawnego wyciągania wniosków, a także efektywnego przygotowywania i publikowania artykułów naukowych. Recenzowana rozprawa spełnia warunki określone w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o tytule i stopniach naukowych: stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wskazuje na ogólną wiedzę teoretyczną Doktoranta w dyscyplinie psychologia oraz na umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Stwierdzając, że **opiniowana praca doktorska zasługuje na pozytywną ocenę**, wnioskuję o dopuszczenie mgr. Wojciecha Waleriańczyka do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Menela Lagune